

Ieders talent maakt iedereen content

Raf Debaene

'Talentontwikkeling, talentmanagement, ontdek je talent...': Google levert je voor elk van deze items gegarandeerd honderdduizenden hits op. Het talentendiscours is duidelijk in, zowel in de bedrijfswereld als in het onderwijs. Het competentiediscours delft nog niet overal het onderspit, maar is toch stilaan op de terugweg. Vaak zien we in beleidsteksten pogingen om de twee 'begrippen' met mekaar te verzoenen. 'Eenvoudig gezegd is een talent een competentie die aansluit bij je dieperliggende interesses en motivatie. Het is een sterkte die je kenmerkt. Activiteiten waarbij je je talenten kan gebruiken, verlopen ogenschijnlijk moeiteloos, geven bovendien energie en zijn een voorwaarde voor duurzame en degelijke prestaties. Maar vergis je niet: ook talenten moet je ontwikkelen vooraleer ze inzetbaar zijn!' zo luidt een wervende tekst van een CEO¹. Veeleer dan om een modeverschijnsel, zou het hier dus gaan om een nieuwe stap in de continue vooruitgang in de aanpak, disciplineren, controle en uitbating van menselijk kapitaal.

Het warrige verhaal van de talenten

Intussen blijven de woorden 'competentie' en 'talent' nauwelijks enig begrip of inzicht opleveren. Het woord competentie wordt in de overvloedige competentietabellen in onderwijs en bedrijfsleven in heel uiteenlopende betekenissen gebruikt – nu eens verwoordt het een pure handeling, dan weer een specifiek soort kennis, op een ander moment een attitude, enzovoort. Mooi is natuurlijk dat ook 'levenslang leren' of 'leren leren' een competentie kan zijn: de competentie om competenties te verwerven is ook een competentie, ja misschien wel de grondcompetentie, waardoor we ons verder geen zorgen meer hoeven te maken over andere competenties, gezien ze binnen handbereik liggen. Competenties kunnen ook naar believen opgesplitst worden in deelcompetenties, waarbij de vraag dan uiteraard is of de samenstelling van deelcompetenties een aparte competentie oplevert en of een ander geheel van deelcompetenties toch een zelfde competentie zou kunnen opleveren.

Het woord 'talent' is zo mogelijk nog schimmiger. In Vlaanderen is het boek van Luk Dewulf, *Ik kies voor mijn talent*² dé referentie als het talentendiscours weer eens moet worden gepropageerd. Wie echter mocht hopen daar het antwoord te vinden op de vraag wat een talent is, komt van een kale reis terug. Verder dan enkele voorbeelden die alles en niets zeggen en de boutade dat 'Talent betekent het hebben van een natuurlijke aanleg, het hebben van een gave en/of het begaafd zijn.' (blz.23) komen we niet, maar dat is blijkbaar geen onoverkomelijk bezwaar. Talenten bestaan, zo leren we verder, eigenlijk alleen maar 'in actie', met andere woorden als een talent zichtbaar is in reëel waarneembaar gedrag en door de omgeving als zodanig benoemd, erkend en bijgevolg gestimuleerd wordt.

Een talent is dus blijkbaar iets dat voorafgaat aan feitelijke bekwaamheden, maar zich enkel manifesteert in feitelijke gedragingen en dus op zichzelf niet waar te nemen valt. Wel zou het zo zijn dat iemand talent heeft als hij een bepaalde handeling graag, soepel en met succes uitvoert. Dat maakt het begrip talent dus wel zeer abstract.

Onmiddellijk roept dat de vraag op hoe we dan ooit talenten zouden kunnen ontdekken. Ze zijn immers maar observeerbaar, te vinden op het moment dat ze al gevonden zijn! Hoe geloofwaardig is dan nog het verhaal dat we onze talenten kunnen ontdekken aan de hand van ons speelgedrag uit onze kindertijd? Bij dat laatste dient wel opgemerkt te worden dat een ‘erkend KernTalentenAnalyst’ zich haast om aan te stippen dat dergelijke analyse uiteraard volledig moet zijn en dat je je best informeert op de website waar die zaken te koop zijn.³ Daar vernemen we: ‘KernTalenten zijn je natuurlijke aanleg [...] je originele potentieel, je aangeboren sterktes en zwaktes. Samen vormen ze de blauwdruk van je persoonlijkheid, nog onder de laag van klassieke talenten, aanleg, competenties en vaardigheden.’⁴ En natuurlijk vormen ze de kern van je persoonlijkheid, dat klinkt altijd gewichtig. Kan het nog waziger? Zouden er in het Nederlands eigenlijk wel woorden bestaan voor die ‘kerntalenten’?

Het talentendiscours hinkt op twee benen

Eenzijds stelt het talenten voor als iets natuurlijk, een biologisch of genetisch bepaalde gave, maar anderzijds is talent in de werkelijkheid altijd cultureel en historisch omschreven en bepaald. Ik wil helemaal niet ontkennen dat er bij een individu een mogelijkhedenvoorwaarde moet zijn opdat hij zich op een of andere manier zou kunnen ontwikkelen of dat die mogelijkhedenvoorwaarde in onze biologie is ingeschreven en dat met het vorderen van de tijd die mogelijkhedenvoorwaarden inhoudelijk worden ingevuld en daardoor ingeperkt. Voor bekwaamheden waar het lichaam een grote rol speelt, is dat natuurlijk evident. Opdat iemand zich tot een toptennisser zou ontwikkelen, moet er een fysieke basis daarvoor aanwezig zijn, die echter misschien evengoed had kunnen leiden tot een topniveau volleybal. Doordat echter het ene ontwikkeld is, wordt het ander geleidelijk aan minder mogelijk en waarschijnlijk. Ik heb er geen enkele moeite mee aan te nemen dat ook voor meer ‘geestelijke’ activiteiten een vergelijkbaar biologisch fundament aanwezig moet zijn. Met andere woorden: dat men in die context het woord talent of aanleg gebruikt, is helemaal terecht.

Wat we echter blijvend in het oog moeten houden, is dat er een hemelsbreed verschil is tussen een gerealiseerde bekwaamheid – waarvan we *achteraf* zeggen dat iemand er blijkbaar talent voor had – en de aanleg. Die natuurlijke aanleg kan immers in allerlei verschillende cultureel bepaalde competenties tot uiting komen, die met mekaar bijzonder weinig te maken hebben. Als we bijvoorbeeld zouden veronderstellen dat er een natuurlijke aanleg ‘leiding geven’ zou bestaan – wat eigenlijk al veel te ver gaat, omdat een natuurlijke aanleg veel onbestemder is; eigenlijk is elke benaming van een natuurtalent inadequaat omdat elke naam al cultureel bepaald is – dan is de vraag nog wat dat betekent: is dat een geschikte generaal voor 14-18, een geschikte generaal voor het hedendaags Belgisch leger, een geschikte leider voor de jeugdbeweging, een leerkracht, of een coach, een manager of een politicus, enzovoort?

Het punt is dus dat niemand een aangeboren talent heeft specifiek voor dit of voor dat, omdat geen enkele competentie of vaardigheid aanwezig is voor ze in een feitelijke culturele context is gerealiseerd. Datzelfde individu had zich ook op een aantal andere vlakken als talentvol had kunnen ontpoppen. Dat betekent niet dat iedereen alles kan worden, maar wel – en dat is belangrijk om in het oog te houden – dat de rol van de individuele aanleg onnaspeurbaar is. Enkel na de feiten blijkt de mogelijkheid.

Vergelijk dat met het begrip ‘intelligentie’: intussen weten we ook al dat intelligentie niet bestaat in die zin dat het geen objectief meetbare grootheid is die als een

onveranderlijk gegeven in een individu aanwezig is: elke IQ-test meet in wezen slechts hoe iemand scoort op een cultureel bepaalde test, nadat hij ook in een bepaalde culturele context een bepaalde weg heeft afgelegd. Overigens zal niemand willen ontkennen dat het brein van de ene niet op bepaalde vlakken soepeler zou zijn dan dat van een ander. Zo ook met talent: we weten niets over iemands talenten, tenzij zijn verworven talenten, die het resultaat zijn van aanleg (of correcter: mogelijkhedenvoorwaarden) maar vooral van omgeving, training, stimulans, waardering. Talenten kunnen dan ook niet ontdekt of ontwikkeld worden in de strikte zin van het woord: ze zijn immers als individuele aanleg veel te onbestemd.

Miskennis van het realiteitsprincipe

Het talentendiscours hamert ook wel op het belang van die omgeving, die oog moet hebben voor ieders talenten en die talenten moet stimuleren en waarderen. Daar maakt het ogenschijnlijk het verschil met het competentiediscours. Dit laatste zou vooral het accent leggen op het tekort: de stappen die je nog moet zetten om de beoogde competentie ten volle te verwerven. Het talentendiscours gaat daartegenover uit van waar je goed blijkt in te zijn en wil dat positief stimuleren. Dat klinkt niet alleen mooi, maar is het ook. Tegelijkertijd is het een waarheid als een koe, waarvoor we het talentendiscours dan ook helemaal niet nodig hebben. En hoever kan het gaan in de realiteit? Als we kijken naar de twee domeinen waar het talentendiscours de plaats van het competentiediscours lijkt over te nemen, wringt er toch wel een en ander. Wordt een organisatie niet in de eerste plaats gedefinieerd door haar missie en doelstellingen? En volgt daaruit dan ook niet de definitie van de noodzakelijke competenties binnen die organisatie? Wellicht is hier nog een beperkte speelruimte over – organisaties veranderen immers, gedeeltelijk door de inbreng van de aanwezige competenties of met andere woorden gerealiseerde talenten, maar natuurlijk nog veel meer onder invloed van de veranderende omgeving, die zich weinig gelegen laat aan de voorradige talenten. Met andere woorden: het is een illusie dat een organisatie kan uitgaan van de individuele talenten die vrijelijk ontwikkeld kunnen worden. Ze zullen minstens moeten renderen binnen de veranderende marktsituatie en worden dus gedictieerd en geselecteerd door marktvereisten.

Ook in het onderwijs geldt dat aan het einde van de rit een aantal competenties moeten worden bereikt en ook die competenties worden niet bepaald op basis van individuele aanleg of talent, maar door de eisen van de wereld waarin de leerling of de student wordt binnengeleid. Ongetwijfeld is hier enige diversiteit mogelijk via keuzevakken en kunnen we hopen dat de keuze van een studierichting aansluit bij talent. Het talentenverhaal is hier niet helemaal onzinnig, maar toch blijft gelden dat iemand niet weet wat zijn talent is vooraleer hij het gerealiseerd heeft en zich dus in levende lijve heeft geconfronteerd met die studierichting. Het veiligste blijft hier dus ook dat iemand uitgaat van zijn ervaring met wat hem in het verleden aansprak en op basis van juiste informatie tracht uit te vissen waarvoor hij zal kiezen. Hiervoor talentenontdekkings- en -ontwikkellingsbureaus inschakelen is puur geld- en tijdverlies.

Ik kan mij voorstellen dat heel wat mensen die met het talentendiscours geconfronteerd worden, het propageren, ermee sympathiseren of het over zich heen laten gaan – mijns inziens de meeste gevallen – weinig aanstoot nemen aan het bovenstaande. Zij zullen erop wijzen dat het inderdaad niet gaat om een wereldschokkende verandering

maar slechts om een lichte accentverschuiving. Het belangrijkste is dat mensen op een positieve manier worden benaderd, gewaardeerd worden om waar ze goed in zijn en niet aan de kant worden gezet op basis van een tekort. Waarover maken we ons druk? Goed, misschien is het allemaal niet veel meer dan een modeverschijnsel, maar mode is toch leuk en zorgt voor afwisseling. Laten we toch ophouden met de lichtheid van het bestaan ondraaglijk te vinden!

De verleidingskracht van een misleidend zwak discours

Wellicht is een dergelijke relativering niet volkomen misplaatst, maar toch roept die discoursverandering vragen op. Het argument dat het theoretisch niet allemaal glashelder moet zijn, als de bedoelingen maar goed zijn, gaat natuurlijk niet op: goede bedoelingen vormen het plaveisel naar de hel.

Het blijft verbazen dat een theoretisch zo zwak discours op zoveel bijval kan rekenen. Er moeten dus andere overtuigende redenen zijn dan intellectuele. Welnu, mijn stelling is dat het talentendiscours verleidt omdat het de harde kantjes van het competentiediscours verdonkeremaant en omdat het aansluit bij de hedendaagse dominante neoliberale ideologie. Centraal staat weer de vrijemarkteconomie, met zo weinig mogelijk beperkingen en regels. De vrije markt is immers zelfregulerend en dus moet de staat 'ontvet' worden: ieder individu is maximaal verantwoordelijk voor zijn eigen maatschappelijke positie en de collectieve verantwoordelijkheid is minimaal. Op een verhullende wijze ondersteunt het talentendiscours deze ideologie.

In contrast daarmee kon het competentiediscours minstens in het onderwijs op gefundeerde weerstand rekenen, vanwege zijn al te openlijke verwantschap met de economische utilitaristische ideologie en zijn al te simpele visie op leren en op mensen. Dat onderwijs mensen moest afleveren die herleid waren tot pakketjes competenties, competenties die dan nog elk afzonderlijk konden worden ontwikkeld en dat vooral in functie van de markt, deed afbreuk aan het ideaal van vorming of *Bildung* dat heel wat onderwijsmensen minstens in de praktijk eigen is. Het kille economisch berekenende van het competentiediscours was stuitend. In vergelijking daarmee lijkt het talentendiscours op het eerste gezicht een verademing: het lijkt warmer omdat het uitgaat van de individuele persoonlijkheid, het is bekommerd over het welbevinden van die persoon en wil niets liever dan dat mensen bij hun werkzaamheden in een 'flow'⁵ komen omdat ze precies die dingen doen die aansluiten bij hun eigenste talent, kortom omdat ze tot volle wasdom komen. Bovendien dient het talentendiscours zich aan als uitermate beloftevol voor de democratie: iedereen heeft immers talent en dus komt het erop aan ieder de mogelijkheid te geven zijn talent te ontwikkelen.

Het lijkt allemaal te mooi om waar te zijn en dat is ook zo.

Hoewel het woord 'talent' minder utilitair klinkt dan het woord 'competentie', is het talentendiscours niet minder economisch geïnspireerd dan het competentiediscours. Telkens weer krijgen we immers te horen dat alle talenten moeten worden ontwikkeld, dat ons onderwijs al te veel talenten laat verloren gaan en daardoor kansen laat liggen in de wereldwijde economische ratrace. Ook in een bedrijf is het van levensbelang de aanwezige talenten op te sporen en ten nutte te maken. Wat dus sterk in de verf wordt gezet is de economische rendabiliteit van talenten. Dat roept meteen de vraag op wat er

dan zal gebeuren met talenten die economisch niet rendabel zijn? Fons Leroy, afgevaardigd bestuurder van de VDAB, blaakte in een Radio 1-uitzending⁶ van enthousiasme over het talentenverhaal. Anderzijds verliest hij de harde realiteit van de arbeidsmarkt niet uit het oog: als hij betreurt dat vandaag te weinig jongeren kiezen voor technische beroepen, doet hij dat niet omdat uit een studie blijkt dat de talenten bij de hedendaagse jongeren meer technisch zijn maar jammer genoeg niet aan bod komen (dat is sowieso onmogelijk omdat talenten in die zin niet vatbaar zijn) maar enkel en alleen omdat de economie daar nood aan heeft. Wellicht slaat Fons Leroy spijkers met koppen met zijn klacht, maar het is duidelijk dat het talentendiscours voor hem ook alleen maar een ideologietje is dat wellicht niet schaadt, ook al baat het niet. Ook Frank Van Massenhove, voorzitter van het directiecomité van de overheidsdienst van de sociale zekerheid is adept van het talentendiscours. 'Mijn chefs worden geëvalueerd op het ontwikkelen van talenten bij hun mensen. Als we zien dat die hun talenten niet ontwikkelen, krijgen de chefs geen positieve evaluatie.' zegt hij in een interview⁷ en elders verklaart hij: 'Bij mij werken mensen waar, wanneer en hoe ze willen.'⁸ Dat hij onlangs zijn beklag deed over een vakbond die hem belette de luiaards af te danken⁹, relativeert toch enigszins zijn uitspraken. Ook bij hem komt de rendabiliteit op de eerste plaats en wie wegens gebrek aan passend talent niet meekan, moet er onverbiddeijk uit. Op dezelfde plaats verklaart hij dan ook: 'We hadden die laaggeschoolde mensen gewoon niet meer nodig. [...] Ik bekijk wat mijn dienst het hardst nodig heeft en dat zijn nu eenmaal hooggeschoolden.'

Het is dus vrij duidelijk dat het talentendiscours ingebed zit in het economisch denken. Het is dan ook helemaal niet vriendelijker dan het competentiediscours, alleen minder openlijk. Het verbergt het machtskarakter van elke vorm van human resources management (in het Nederlands: uitbating van de menselijke middelen) door te suggereren dat van ieders persoonlijk talent wordt uitgegaan en iedereen zich dus vrijelijk kan ontplooien. Deze vorm van hedendaagse macht verbergt zich dus, uiteraard met als doel meer impact te hebben. Waar competenties immers ooit op een voldoende wijze konden verworven zijn, is de ontwikkeling en ontdekking van talenten eindeloos. Op de nieuwe gedereguleerde werkvloer word je in een voelbare concurrentie telkens weer uitgedaagd om je grenzen te verleggen en het nog beter te doen dan je collega's. Je job hangt daar zonder meer van af en de economische noodzaak ziet erop toe dat de ogenschijnlijke vrijheid evolueert naar een steeds grotere druk, tenzij via regulering de broodnodige veiligheid geboden wordt in het besef dat ook hier grenzen zijn aan de groei. Het talentendiscours is dus helemaal niet minder hard dan het openlijk eisende competentiediscours: omdat het talentendiscours belooft dat mensen met het grootste plezier grote inspanningen zullen leveren, mag juist verwacht worden dat de druk zelfs nog groter wordt om te doen alsof je in dergelijke 'flow' bent, want anders ben je natuurlijk niet de werknemer op de juiste plaats en is het beter voor jezelf dat je afgedankt wordt. Deze vorm van uitbating van de menselijke middelen geeft individuen de indruk dat zij alle mogelijkheden in zichzelf hebben en dus volkomen verantwoordelijk zijn voor waar ze staan – en natuurlijk ook voor hun eigen falen.

Voor dat laatste (falen) is geen plaats in het talentendiscours want zoals al gezegd heeft het oog voor de mogelijkheden en focust het niet op de tekorten. Bovendien is het er bon ton te beweren dat iedereen talent heeft. Met die bewering doet het talentendiscours zich meteen voor als voorvechter van de democratie en de gelijke kansen. Iedereen heeft immers talenten en kan – nee, moet – die ontwikkelen. Deze bewering is natuurlijk blind voor de feitelijke maatschappelijke realiteit: ze stelt het voor alsof er een natuurlijke gelijkheid en rechtvaardigheid is, die spontaan tot uiting zal komen als iedereen

maar zijn eigenste kerntalenten kan ontwikkelen. Dat in een welbepaalde historische context verschillende talenten ook verschillend gewaardeerd worden – uiteraard zowel sociaal als economisch – is blijkbaar een bijkomstigheid. Wat heb ik aan mijn talent ‘stenen gooien’ als er geen intifada is?

Een neoliberale ideologie

Dat men dergelijke hopeloos naïeve bewering ongestraft kan uitspreken, is alleen maar mogelijk omdat ze perfect past in de neoliberale tijdsgeest, met zijn naïef geloof in het individualisme en de zaligmakende vrije markt. Net zoals de liberaal gelooft dat ieders egoïsme door de onzichtbare hand van de vrije markt uiteindelijk leidt tot ieders grootste welvaart, zo ook belooft de talentenadept dat de ontwikkeling van ieders talenten niet anders kan dan spontaan leiden tot de wereld van het grootst mogelijk geluk van iedereen.

Het talentendiscours is inderdaad wezenlijk individualistisch. Het gaat immers uit van een wezenlijk individueel bepaalde natuurlijke aanleg. De sociale omgeving is dan enkel belangrijk in de mate zij de juiste voorwaarden schept om die individuele aanleg tot ontplooiing te laten komen en te stimuleren. Omdat dan een pleidooi wordt gehouden om dergelijke omgeving te creëren kan het talentendiscours de schijn opwekken democratisch en sociaal te zijn, terwijl het een feitelijk pleidooi is om het individu puur zichzelf te laten zijn. Ik ga ervan uit dat de adepten van talent dit alles met de beste bedoelingen en in oprechte overtuiging geloven, maar dat neemt niet weg dat zij een discours bevorderen dat aansluit bij de hedendaagse overtuiging dat de samenleving in de eerste plaats een kwestie is van individuele zelfontplooiing, waarin de eerste zorg van het individu is vooral zichzelf te zijn, ‘authentiek’ te zijn en de samenleving vooral verantwoordelijk is om dat mogelijk te maken. Dat is natuurlijk het halfzachte gelaat van het neoliberalisme dat aannemelijk blijft zolang de economie goed draait en er weinig problemen zijn om ieders verlangen enigszins te voldoen. Maar zodra dat niet meer het geval is, kan die mentaliteit zich verharderen tot pleidooien om de solidariteit van de sociale welvaartsstaat sterk terug te schroeven, want dat is natuurlijk de keerzijde van het talentendiscours: als ieder zijn talent ontplooit, krijgt hij de plaats in de samenleving die hij van nature verdient. En als iedereen dan toch talenten heeft, heeft iedereen sowieso zijn plaats in de samenleving, tenzij hij natuurlijk weigert die talenten te ontplooiën – maar in dat geval hebben we duidelijk te doen met een lui aard, die moet worden afgedankt.

Het individualisme van het talentendiscours houdt ook in dat een geslaagd bestaan wordt gedefinieerd als een bestaan waarin het individu zijn leven als zinvol ervaart omdat hij zijn aangeboren talenten kan ontplooiën. Kortom, de zin van het bestaan bestaat in de ervaring dat de eigen activiteit aansluit bij de individuele natuurlijke eigenheid. Ook al hecht het talentendiscours veel belang aan een gunstige omgeving, toch vat het de mens op als een zuiver individu. De maatstaf voor het zinvolle is immers de eigen natuurlijke aanleg, een ervaring die bij mijn eigenste zelf blijft steken, een ervaring van zelfgenoegzaamheid. De samenleving is slechts een bijkomende, stimulerende of remmende factor voor de individuele ontwikkeling; in het beste geval is de goedkeuring door de omgeving een streling voor de zelfgenoegzaamheid. Er is in dat discours geen sprake van dat ‘zin’ iets is dat onze individualiteit overschrijdt, iets dat we moeten ervaren, waar we passief tegenover staan – en in een moderne, geseculariseerde context is die zin altijd al vastgelegd in de feitelijke historische cultuur, de

menselijke wereld waarin wij met onze mogelijke aanleg terechtkomen en waarbinnen we hopelijk zaken kunnen doen die in die wereld belangrijk zijn. In die confrontatie met die buitenwereld, die zich eerst en vooral voordoet als eisend, als vragend om zorg, kunnen we zin ervaren omdat we iets doen dat voor of tegenover die wereld belangrijk is en waardoor we onszelf dus overschrijden. Dat we in dat handelen ook nog enige bekwaamheid en souplesse verwerven, is mooi meegenomen, maar is noch het eerste, noch het essentieelste. Je leven is niet zinvol omdat de allerindividueelste aanleg is gerealiseerd – die bestaat trouwens niet voordat hij maatschappelijk-cultureel is gerealiseerd – maar enkel in confrontatie met een zinveld, een zinvolle wereld die er altijd al is. Dat we ons daar met gemak in kunnen begeven is niet onbelangrijk, maar tegelijkertijd niet de kern van de zaak.

Omdat het talentendiscours van een dergelijke individualistische mensvisie uitgaat, moet het wel een samenleving dromen of beloven waarin het individu puur rechtstreeks zichzelf kan zijn. Dat is mijns inziens niet wenselijk, maar ook niet mogelijk. Dat laatste weet het talentendiscours ook maar al te goed, want de zes tot negen kerntalenten, die we allemaal hebben, ontdekken we niet zo gemakkelijk. Daarvoor is er hulp van buitenaf nodig, liefst van gespecialiseerde bureaus, die mits een al dan niet geringe vergoeding best bereid zijn om ons te helpen onze talenten te ontdekken. Je vult een vragenlijst in, je hebt een gesprek en daar doemen je tot nu toe onontdekte talenten op. En dat alles op een wetenschappelijk verantwoorde wijze! Je hebt voortaan geen enkel recht meer om ongelukkig naar je werk te gaan en tegen een aantal klussen op te zien: laat je testen op je talent en ga ervoor! Studiekeuzes verlopen vanaf heden ook feilloos: ook hier weer beantwoord je enkele vragen over je speelgedrag tussen je vijf en je twaalf jaar en moeiteloos antwoordt het computerprogramma over welke talenten je beschikt. Enkel nog de bijhorende studierichting kiezen, die in deze beste der mogelijke werelden ongetwijfeld volledig bij je talenten aansluit, en met enige inspanning van jouw kant kan het niet meer stuk. In de 'flow' zal die inspanning overigens zonder inspanning verlopen.

Jammer genoeg is er ook hier weer enige reden tot wantrouwen: als je achttien jaar bent, heb je toch al wat tijd gehad om te ondervinden waar je goed in was, om competenties te ontwikkelen die voor je verdere loopbaan in of buiten het onderwijs nodig zijn, om bagage op te halen die broodnodig is voor het vervolg. Is het wel evident dat een anonieme machine er beter in slaagt je mogelijkheden te taxeren dan jijzelf in samenspraak met je omgeving? Eens te meer krijgen we hier weer de verdachte opdracht ons ware zelf te zijn en weer is het iemand anders die ons komt vertellen wat dat ware zelf is. Raar toch? Getuigt het van te veel wantrouwen als we hier ongeveer evenveel waarheidswaarde aan hechten als aan de iet of wat handige waarzegger?

Maar overdrijven we nu niet? Heeft het talentendiscours iets anders op het oog dan iemand helpen en stimuleren om een beroep of een studierichting te kiezen die bij hem past? En kan het oordeel en het woord van een onbevooroordeelde buitenstaander daarin niet behulpzaam zijn?

Natuurlijk wel, maar het bezwaar is in elk geval dat de theoretische basis waar het hele talentendiscours op steunt zodanig wankel is (het talent zelf is ondefinieerbaar) dat je daarvan maar zeer weinig heil kunt verwachten. Dat iemand met een brede kennis van de arbeidsmarkt of van de studierichtingen behulpzaam kan zijn om een gepaste keuze maken, zal niemand betwijfelen: je kunt immers niet kiezen voor iets dat je niet kent en een betere informatie kan een keuze alleen maar meer verantwoord maken.

Het talentendiscours draagt daar niets nieuws toe bij. Het is integendeel ontmoedigend doordat het een al te idealistisch beeld van de werkelijkheid uitademt, alsof de overgang van natuur naar cultuur rimpelloos verloopt. Het talentendiscours is de zoveelste versie van het al eeuwenoude verhaal dat de cultuur wezenlijk natuurlijk is, dat met andere woorden cultuur en geschiedenis ficties zijn, dat de sociale realiteit slechts schijn is en alle heil te verwachten valt van de getrouwe aansluiting bij de natuurlijke gegevenheid. Door de eeuwen heen hebben we telkens weer kunnen vaststellen dat elke sociale orde zich als een natuurlijke orde wilde rechtvaardigen; nu krijgen we de boodschap dat dit tot nog toe niet het geval is geweest, maar dat we met hulp van de talentenontdekkers die natuurlijke maatschappelijke orde toch zullen kunnen instellen.

Met andere woorden: het talentendiscours is pure ideologie die maatschappelijk niets bijbrengt en integendeel ons zicht op de maatschappelijke realiteit alleen maar verduistert. We hebben er niets mee te winnen, alleen maar tijd te verliezen. Alleen talentenontwikkelingsbureaus kunnen hier hun voordeel mee doen. Natuurlijk is het niet verkeerd oog te hebben voor de positieve mogelijkheden van het kind, de leerling, de student, de werknemer, de werkloze. Alleen is dat warm water al te lang uitgevonden om er nu nog tijd en energie aan te verliezen.

Bio

Raf Debaene is docent filosofie aan de opleiding Sociaal Werk, Arteveldehogeschool Gent.

Eindnoten

- 1 Document in bezit van auteur
- 2 Luk Dewulf, Ik kies voor mijn talent, Lannoo, Tielt, 20127, 136 blz.
- 3 <http://www.klasse.be/ouders/15347/speelgoed-verraadt-talent/> (14 mei 2013) met verwijzing naar <http://www.coretalents.be>
- 4 <http://www.coretalents.be> (14 mei 2013)
- 5 Een toestand waarbij je als het ware volkomen opgaat in wat je doet.
- 6 <http://www.radio1.be/programmas/pepaljons-leroy>
- 7 http://www.jandezutter.be/home/Interview_met_Frank_Van_Massenhove.html (14 mei 2013)
- 8 Interview met Joël De Ceulaer, De Standaard 07.01.2012
- 9 Dubbelinterview met Rudy De Leeuw in Humo, 30.04.2013